

Přidejme učitelům ve školce

Českému školství by se vyplatilo víc investovat do rozvoje kvalitních učitelů. A to hlavně v předškolních zařízeních. Protože co se nestihne při vzdělávání dětí na začátku, to se již těžko a draze dohání později.

Filip Matějka
ekonom z CERGE-EI

Množství peněz, které v současnosti stát dává na vzdělávání, je nedostatečné. A zaměřit by se měl na kvalitní učitele. Ti na rozdíl od těch podprůměrných mohou výchovou dětí měsíčně společnosti vydělat přes 200 tisíc korun. Překvapivě největší přínos mají vychovatelé nejmenších dětí, nikoliv vysokoškolští pedagogové.

Tato zjištění, která jsou postavena na celosvětovém výzkumu, potvrdilo i odborné fórum iekonomie.cz, kterého se zúčastnil James Heckman, držitel Nobelovy ceny za ekonomii, čeští ekonomové Daniel Münich a Filip Pertold z IDEA při Národohospodářském ústavu či zakladatel Základní školy Heuréka Jan Kala. Vědci se shodli na čtyřech závěrech, které by se měly promítnout do vzdělávání českých dětí.

Zaprvé - nejdůležitější jsou kvalitní učitelé. Studie z USA ukazují, že dobrý kantor oproti podprůměrnému pomůže ve třídě o třiceti dětech každý měsíc „vydělat“ společnosti hodnotu desetinásobku průměrného platu. U nás by to představovalo asi 270 tisíc korun měsíčně. To platí v porovnání nejlepší čtvrtiny učitelů s nejhorší. Rozdíl užítka nejlepší desetiny oproti nejhorší de-

setině učitelů je čtyřikrát větší, kolem milionu korun měsíčně. V Česku je tento efekt pravděpodobně o trochu nižší, ale stále bude veliký. Nejlépe se dá přínos dobrého učitele změřit na tom, o kolik zvýší budoucí plat svých žáků. Dobří kantoři žáky více naučí, ti jsou pak užitečnější a získají lepší zaměstnání. Každý měsíc s dobrým učitelem zvýší budoucí plat studenta průměrně o desítky korun. A ty se střádají celý život za všechny žáky ve třídě. Výsledný efekt je obrovský.

Jak na tak velkou přidanou hodnotu kvalitních učitelů ekonomové přišli? Využili toho, že v některých školách si děti losují, do které z prvních tříd se dostanou. Porovnáním budoucích vzdělanostních výsledků či platů žáků z tříd různých učitelů v té samé škole lze pak odvodit dlouhodobé přínosy kantorů. Statistickými metodami je tak možno odlišit vliv učitele od vlivu rodičů či celé školy

Zadruhé - současná výše veřejných výdajů na vzdělání v Česku je z tohoto pohledu nedostačující. Západní země na ně dávají kolem 7 procent HDP, my asi 4 procenta. U nás mají učitelé v průměru dvakrát menší plat než ostatní vysokoškoláci. V západních zemích mají stejně. A navíc u nás téměř není rozdíl mezi platy jednotlivých učitelů, zatímco ve vyspělejších zemích mají ti lepší až dvojnásobek.

Zatřetí - investice do vzdělání nejmenších dětí má nejvyšší návratnost. Tenhle závěr může být pro mnohé překvapivý. Ale v diskusi na iekonomie.cz se na tom shodli všichni, přestože mnozí učíme na vysokých školách. Výsledky výzkumů jsou jasné. Tento fenomén se nazývá „Heckmanova křivka“. Každá utracená koruna

nebo hodina času rodičů má největší užitek u předškolních dětí, menší u dětí na prvním stupni a dodatečný užitek s věkem dítěte dále klesá. Také platí, že co se pokazí nebo nestihne na začátku, to se již těžko a draze dohání později.

V Česku to často děláme úplně naopak. Obrovské peníze vynakládáme na přeškolení zaměstnanců, zatímco téměř jediný smysl základní školy je dostat se na gympl. Předškolní vzdělávání a výchova jsou podporovány relativně nejméně, což vidíme i na platech učitelů mateřských škol a prvních stupňů škol základních.

„
Užitečnější by bylo nastavit základní plat kantorů jako násobek průměrné mzdy.“

„Začtvrté - učitelé by se měli více zaměřovat na rozvoj sociálně-emočních dovedností dětí, tedy tvořivost, trpělivost, vnitřní motivaci a kreativitu, i když to bude muset jít na úkor objemu konkrétních a často příliš encyklopedických znalostí.“

Kdo totiž ví, jaké znalosti budou potřeba za dvacet let? Vláda určitě ne a paní učitelka, s prominutím, také ne. Výzkumy ukazují, že pro budoucí ekonomický a sociální úspěch člověka je důležitější více podporo-

vat širší růst osobnosti, konkrétní místo v životě si už žáci musí časem vybrat sami.

Jednoduchý příklad. V 60. letech minulého století zkoumal psycholog Walter Mischel trpělivost pětiletých dětí. Nechal před nimi na stole dva bonbony. Ony věděly, že když je vydrží nesníst patnáct minut, dostanou další dva. Stoprocentní úrok za čtvrt hodinu. Některé to vydržely, jiné ne. Nejzajímavější však je, že ty trpělivější byly desetiletí potom v životě podstatně úspěšnější, zdravější, dosáhly vyššího vzdělání, měly vyšší platy i se méně rozváděly. Trpělivost v pěti letech je prostě lepší vklad do života než věno.

Jak výše zmíněných bodů dosáhnout? Investovat do dalšího rozvoje kvalitních učitelů. A nejde ani o to, zda si učitelé výrazně vyšší platy zaslouží, či ne. Přínos dobrých kantorů je totiž tak obrovský, že je absurdní na nich šetřit tak, jak se děje v Česku. Měli bychom si je hýčkat - finančně i jinak.

ČSSD nedávno oznámila, že vzdělání bude jejím hlavním volebním tématem. To je dobrý start, ale zatím jsem slyšel pouze o konkrétním návrhu na obědy zdarma. Cestou by byla podpora a výchova špičkových učitelů zejména nejmenších dětí a větší zaměření na sociálně-emoční dovednosti dětí.

Od září se sice učitelské platy trochu zvýšily, ale to stěží udrží krok se svižným růstem platů ve zbytku ekonomiky. Takže to k přesvědčení nových kantorů nepomůže. Studenti si volí budoucí profesi podle dlouhodobého výhledu platů, ne podle posledního skoku. Užitečnější by bylo nastavit základní plat kantorů jako násobek průměrné mzdy, jako tomu je u ústavních činitelů.